

Justitiedepartementet
L5
103 33 STOCKHOLM

Yttrande över Frigivningsutredningens betänkande Villkorlig frigivning – förstärkta åtgärder mot återfall i brott (SOU 2017:61)

Övervakningsnämnden i Malmö har fått tillfälle att yttra sig över Frigivningsutredningens betänkande och vill framföra följande synpunkter.

Risken för återfall bör inte vara ett skäl mot villkorlig frigivning

Övervakningsnämnden ansluter sig inledningsvis till den analys och de resonemang i avsnitt 8.3. som har lett utredningen fram till slutsatsen att det finns mycket starka skäl som talar mot att risken för återfall i brott ska utgöra ett skäl mot villkorlig frigivning. De skälen innebär också att de förslag som lämnas i avsnitt 8.5. är förenade med sådana påtagliga risker för en försämrad rättssäkerhet att de inte bör genomföras i någon form.

Förstärkta åtgärder för att förebygga brott

Vad sedan gäller utredningens förslag om förstärkta åtgärder för att förebygga brottslighet efter villkorlig frigivning så instämmer övervakningsnämnden i utredningens bedömning av prøvotidens längd och de allmänna skötsamhetskraven.

Övervakning under hela prøvotiden

När det däremot gäller förslaget om att övervakning ska ske under hela prøvotiden finns det skäl att överväga lämpligheten i detta. Förslaget innebär visserligen att övervakningen – precis som idag – kan avslutas i förtid när det inte längre finns ett behov. Utgångspunkten är dock att övervakning ska ske under hela prøvotiden. Den grundprincipen innebär inte ett förtydligande av att det är behovet av övervakning som ska styra övervakningstidens längd tydliggörs (jfr betänkandet s. 228 nederst).

Övervakningsnämnden ställer sig också tveksam till kopplingen mellan strafftiden och övervakningsbehovet. De riskbedömningar som kriminalvården gör grundar sig i hög grad på faktorer som kan hänföras till den dömdes individuella förhållanden. Strafftidens längd är då av mindre betydelse. Det talar mot att övervakningen som regel ska vara lika lång som prøvotiden. Som ett alternativ skulle istället kunna övervägas om kriminalvården ska ges möjlighet att besluta om en längre övervakningstid än ett år i samband med att beslut om övervakning fattas. Detta skulle då motsvara domstolarnas möjlighet att besluta om en längre övervakningstid vid skyddstillsyn med särskild behandlingsplan, s.k. kontraktsvård.

ÖVERVAKNINGSNÄMNDEN I MALMÖ

Särskilda föreskrifter

Övervakningsnämnden tillstyrker förslaget om särskilda föreskrifter och att dessa enbart ska gälla under prövotiden. Det är av vikt att de föreskrifter som meddelas har en brottsförebyggande funktion och att behovet därför bör omprövas fortlöpande. Övervakningsnämnden anser dock att en ordning där föreskrifterna ska meddelas för viss tid – oavsett om det är fråga om ett år eller en kortare tid – inte ter sig meningsfullt. Utredningen har på ett bra sätt redogjort för de svårigheter som är förknippade med att göra bedömningar av bl.a. återfallsrisk. Till det kommer att övervakningsnämndens erfarenhet är att tiden för att genomföra även strukturerade åtgärder som behandlingsprogram kan variera kraftigt. Möjligheterna att på förhand avgöra hur lång tid en insats ska pågå och en föreskrift därför ska gälla blir därför begränsade. Det är istället lämpligare att Kriminalvården ansvarar för att fortlöpande pröva behovet av de beslutade föreskrifterna.

Vad beträffar möjligheterna att meddela föreskrift om vistelseort och bostad så tar dessa framför allt sikte på att kunna förhindra den dömda att vistas på vissa platser där risken för att han eller hon ska begå nya brott är särskilt stor. Den sortens föreskrifter bör ställas i relation till möjligheterna att besluta om kontaktförbud till skydd för målsäganden. När det gäller möjligheten att föreskriva var den dömda ska uppehålla sig så är det svårare att se motsvarande skäl. Det är inte känt för övervakningsnämnden om den möjligheten till föreskrift har använts men det utgör hur som helst en kraftig inskränkning av den dömdes personliga frihet som är svår att förena med den villkorliga frigivningens huvudsyfte. En ökad användning av den typen av föreskrifter skulle snarast kunna uppfattas som en straffskärpande och kontrollerade sanktion och inte som en åtgärd som bidrar till återanpassning och förebygger kriminalitet. (Se även kommentarerna rörande elektronisk övervakning nedan).

Vad gäller förslaget om föreskrifter om arbete, utbildning eller annan sysselsättning så är det mycket kort behandlat i betänkandet och övervakningsnämnden saknar närmare överväganden om på vilket sätt som den typen av föreskrifter skulle kunna fylla en funktion och hur de i så fall skulle utformas.

På ett liknande sätt förhåller det sig med förslaget om att föreskriftsmöjligheterna rörande vård och behandling borde förtydligas. Övervakningsnämndens erfarenhet är att allt för detaljerade behandlingsföreskrifter ofta kan vara en begränsande faktor och därmed till nackdel för frivårdens möjligheter att arbeta tillsammans med klienten och i förlängan även för klienten att lyckas. Däremot är förslaget om att föreskrifter om drogprov ska kunna meddelas utan en samtidig föreskrift om vård eller behandling bra eftersom sådana föreskrifter kan vara av värde för en klient som exempelvis redan har genomgått behandling och vill kunna påvisa drogfrihet.

Elektronisk övervakning bör inte förekomma

Den form av elektronisk övervakning som förekommer idag är möjligheten att verkställa ett fängelsestraff genom intensivövervakning (IÖV). Det ställs höga krav på de som kan komma ifråga för IÖV. De ska bl.a. ha fast bostad, sysselsättning och de får inte använda droger eller alkohol. De klienter som i första hand kan tänkas bli aktuella för elektronisk övervakning under den villkorliga frigivningen enligt utredningens förslag är de som har störst risk för återfall. De kommer förmodligen att ha svårt att leva upp till de krav som ställs för IÖV. Till det kommer att förslaget innebär att elektronisk övervakning under villkorlig frigivning inte ska vara lika

ÖVERVAKNINGSNÄMNDEN I MALMÖ

ingripande som när IÖV används för den som avtjänar ett fängelsestraff. Det gör att en elektronisk övervakning knappast kommer att bidra till att förhindra återfall i brott utan enbart vara en kontrollerande åtgärd. Förslaget i den delen bör därför inte genomföras.

Beslutsordning och hantering av misskötsamhet

Övervakningsnämnden har i och för sig inga invändningar mot att Kriminalvården ges möjlighet att fatta beslut om t.ex. föreskrifter och elektronisk övervakning i samband med att beslut om övervakning. Det finns dock flera skäl som talar mot en sådan ordning. För det första innebär utredningens förslag fler och skärpta kontrollåtgärder. Det talar mot att Kriminalvården ska ta över ansvaret för de besluten. Till det kommer att det skulle innebära en otydlighet ifråga om verkställighetsåtgärder eftersom detta endast skulle gälla beslut kopplade till villkorlig frigivning medan motsvarade beslut rörande den som är dömd till skyddstillsyn fortfarande skulle fattas av en övervakningsnämnd. Det ska också nämnas att sedan bestämmelserna i 34 kap. BrB ändrades så har det blivit vanligt att parallella övervakningstiden löper för en och samma klient och att det kan vara fråga om både villkorlig frigivning och skyddstillsyn samtidigt.

Utöver dessa synpunkter så vill övervakningsnämnden lyfta fram det omfattande arbete som har lagts ner inom Kriminalvården när det gäller att skapa en likformig ordning för hantering av misskötsamhet. Den har bl.a. inneburit en skärpt syn på misskötsamhet och högre krav på klienterna. Det har också inneburit att Kriminalvården vidtar åtgärder tidigare; både för egen del och genom att anmäla misskötsamheten till övervakningsnämnden. Denna nationella policy har alltså inneburit både en skärpning och en större likformighet när det gäller hantering av misskötsamhet. Det talar mot att det skulle finnas ett behov av att nu göra förändringar av beslutsordningen vid misskötsamhet. Det gäller särskilt eftersom det skulle innebära omotiverade skillnader mellan hanteringen av de som är villkorligt frigivna och de som har övervakning inom ramen för en skyddstillsyn. Den föreslagna ordningen innebär också att ett förfarande med flera likheter med det i övervakningsnämnderna skulle byggas upp inom Kriminalvården. Samtidigt kan ansvarsfördelningen mellan Kriminalvården och övervakningsnämnden uppfattas som oklar för bl.a. klienterna eftersom vissa typer av misskötsamhet ska hanteras av Kriminalvården först medan andra kommer att underställas övervakningsnämnden direkt.

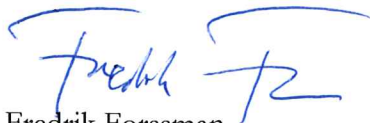
Till det kommer att de förslag som lämnas i betänkandet innebär förstärkta reaktioner på misskötsamhet bl.a. genom utökade möjligheter att förverka villkorligt medgiven frihet. Det kan förväntas innebära att antalet ärenden av detta slag kommer att öka i övervakningsnämnderna och att påföljderna blir mer ingripande. Även det utgör ett skäl mot att Kriminalvården ska ta över hanteringen av dessa frågor. Till det kommer att det i övervakningsnämnderna finns en lång erfarenhet av att hantera frågor av detta slag att enhetligheten därför kan antas bli större. Övervakningsnämnderna är också fristående i förhållande till Kriminalvården, vilket utgör ytterligare skäl mot förslaget.

Kriminalvårdens möjlighet att överklaga

Vid övervakningsnämndens sammanträden deltar alltid en kriminalvårdsinspektör. Han eller hon är också närvarande när nämnden överlägger och fattar beslut och kan då bidra med värdefulla synpunkter rörande verkställigheten och Frivårdens arbete. Den ordningen blir svår att behålla om Kriminalvården ska ges möjlighet att överklaga de beslut som övervakningsnämnden fattar.

ÖVERVAKNINGSNÄMNDEN I MALMÖ

Malmö den 22 november 2017

Fredrik Forssman

Ordförande i Övervakningsnämnden i Malmö